

**Přehlížení synantropní sekáči (Opiliones):
novinky z česko-slovenského pomezí i odjinud**
*Neglected synanthropic harvestmen (Opiliones):
novelties from the Czech-Slovak borderland and other areas*

Leoš KLIMEŠ
Botanický Ústav AVČR
Úsek ekologie rostlin
Dukelská 135, 379 82 Třeboň
E-mail: klimes@butbn.cas.cz

harvestmen, Opiliones, synanthropic species, Czech Republic, Slovakia

Abstract: Synanthropic harvestmen are recorded from 10 localities in the Czech Republic and 3 localities in Slovakia. The South-European species *Opilio canestrinii* was recorded in Slovakia for the first time. The rare species *Nelima semproni* was found in eastern Bohemia.

Mezi 33 druhy sekáčů známými z České republiky a 32 druhy nalezenými na Slovensku (KLIMEŠ 2000; <http://butbn.cas.cz/klimes/arachno>) více než třetina osídluje výlučně nebo příležitostně intravilán měst a vesnic. Zde se vyskytují v parcích, zahradách, na zdech budov, apod. Vzhledem k tomu, že s výjimkou *Rilaena triangularis* jsou všechny jednoleté, přezimují ve stádiu vajíček a vyskytují se do pozdního podzimu, v některých letech až do konce prosince (MARTENS 1978). V tomto sdělení věnuji pozornost dvěma druhům, které jsou uváděny z měst v České republice teprve v posledních letech. Ostatní synantropní druhy, které jsem zaznamenal na níže uvedených lokalitách, jsou uvedeny v „Přehledu materiálu“.

Z druhů v České republice známých dosud jen z lidských sídlišť stojí za pozornost v první řadě *Opilio canestrinii* (Thorell, 1876). Je původem z Itálie, přilehlých ostrovů (GRUBER 1984) a severní Afriky (GRUBER 1988). Do střední Evropy se rozšířil nedávno; nejstarší jisté údaje o jeho výskytu jsou z 60. let (Rakousko), starší údaje jsou nejisté (GRUBER 1984). Současný druhotný areál zahrnuje Německo a Rakousko (mnoho lokalit, literaturu do začátku 90. let shrnují GRUBER 1984, 1988, BLISS 1990), Dánsko (ENGHOFF 1987, 1988), nejjižnější část Švédska (ENGHOFF 1988, KLIMEŠ nepubl.), Holandsko (VAN DER WEELE 1993) a Českou republiku (KLIMEŠ 1995, KLIMEŠ & ROUŠAR 1998).

Začátkem 90. let byl sekáč *O. canestrinii* znám z Německa a Rakouska i z bezprostřední blízkosti hranic s Českou republikou (GRUBER 1984, BLISS 1990). Na našem území byl však zjištěn až v roce 1995 (KLIMEŠ 1995). V následujících letech byl nalezen na řadě lokalit jak v Čechách, tak na Moravě (KLIMEŠ 1997, KLIMEŠ & ROUŠAR 1998). V Čechách je však hojnější a lze předpokládat, že se odtud šíří na Moravu. Podobně rozšiřuje svůj areál směrem na východ i severně od našeho území (BLISS 1990). Lokality z Moravy je známo jen málo, nechybí ale ani na JV Moravě, v blízkosti slovenského území. Proto bylo možno výskyt sekáče *O. canestrinii* na Slovensku předpokládat minimálně od poloviny 90. let.

V říjnu roku 1999 jsem jej potvrdil v Senici, v blízkosti hranic s Českou republikou. Pokusy nalézt jej na dalších místech západního Slovenska (Vrbovce, Skalica) zatím úspěšné nebyly, takže se zdá, že invaze tohoto druhu je v počáteční fázi, kdy se nevyskytuje ve všech obcích a patří mezi méně časté druhy. Můžeme očekávat, že v následujících letech se i na Slovensku stane jedním z nejpočetnějších druhů, tak jak se již stalo v Dánsku (ENGHOFF 1988) či Německu (BLISS 1990, MALTEN 1991), a místy i v České republice (KLIMEŠ & ROUŠAR 1998).

Dalším částečně synantropním druhem, který si zasluhuje pozornost, je *Nelima semproni* Szalay, 1951. Ten byl objeven v F. Millerem na jediné lokalitě na jižní Moravě v roce 1966 (ŠILHAVÝ 1971). Další nálezy z téhož regionu byly zveřejněny téměř o 30 let později (BEZDĚČKA & ROZKOŠNÝ 1995, KLIMEŠ & ROUŠAR 1998). Sekáč *N. semproni* byl však překvapivě nalezen i v západních Čechách (ROUŠAR 1998). Zatím poslední nález, tentokrát z východních Čech (Chrudim, zdi budov na jižním okraji města), naznačuje, že druh *N. semproni* je pravděpodobně v současnosti rozšířen mnohem více, než vyplývá z literárních údajů. Zda se jedná o invadující druh nebo o druh v minulosti přehlížený však jasné není.

PŘEHLED LOKALIT

S - počet druhů, n - počet jedinců; kódy faunistického mapování v České republice jsou uvedeny podle Prunera a Míky (1996), na Slovensku podle Buchara (1982).

Česká republika

Dačice (6958; 470 m n.m.; S = 5, n = 21), Hradec Králové 1986 (5860; 230 m n.m.; S = 4, n = 150), Hradec Králové 1996 (5860; S = 5, n = 20), Chrudim (6060; 250 m n.m.; S = 4, n = 14), Věž (6458; 540 m n.m.; S = 5, n = 10), Moravské Budějovice (6960; 460 m n.m.; S = 4, n = 14), Praha - Vinohrady 1996, (5952; 250 m n.m.; S = 6, n = 17), Pec pod Sněžkou 1996, (5360; 770 m n.m.; S = 3, n = 34), Radějov - Lučina (7170; 300 m n.m.; S = 2, n = 12), Strážnice (7069, 7169; 170 m n.m.; S = 3, n = 59), Veselí nad Moravou (7070; 180 m n.m.; S = 4, n = 44).

Slovensko

Senica (7370; 200 m n.m.; S = 4, n = 89), Skalica (7169; 160 m n.m.; S = 3, n = 21), Vrbovce (7170; 310 m n.m.; S = 2, n = 44).

PŘEHLED MATERIÁLU

(celkem 549 jedinců náležejících k 10 druhům; veškeré sběry byly provedeny ručně, v srpnu až říjnu 1998, pokud není v „Přehledu lokalit“ uveden jiný rok, dokladový materiál je uložen ve sbírce autora):

M = male (sameček)

F = female (samička)

Leiobunum blackwalli Meade, 1861: Praha: 2 M, 2 F.

Leiobunum limbatum L. Koch, 1861: Hradec Králové 1996: 2 F; Pec pod Sněžkou: 10 M, 9 F, 7 jv.; Praha: 2 M, 3 F; Věž: 2 M.

Leiobunum rotundum (Latreille, 1798): Dačice: 1 F; Chrudim: 1 M, 1 F; Hradec Králové 1986: 14 M, 9 F, 22 jv.; Praha: 2 M, 1 F.

Mitopus morio (Fabricius, 1799): Pec pod Sněžkou: 1 M.

Nelima semproni Szalay, 1951: Chrudim: 3 M.

Oligolophus tridens (C. Koch, 1836): Hradec Králové 1986: 12 jv..

Opilio canestrinii (Thorell, 1876): Dačice: 3 M, 3 F; Chrudim: 1 F; Hradec Králové 1996: 3 M, 3 F, 4 jv.; Moravské Budějovice: 2 F; Senica: 1 M, 1 F; Veselí nad Moravou: 1 F; Věž: 1 M.

Opilio parietinus (De Geer, 1778): Dačice: 3 M, 2 F; Hradec Králové 1996: 2 F; Moravské Budějovice: 1 M, 1 F; Pec pod Sněžkou: 3 M, 3 F; Praha: 1 F; Senica: 1 M, 1 F; Skalica: 2 M, 8 F, 1 jv.; Strážnice: 1 M, 1 F; Veselí nad Moravou: 1 F; Věž: 2 F; Vrbovce: 15 M, 7 F.

Opilio saxatilis C. L. Koch, 1839: Dačice: 3 F; Hradec Králové 1986: 8 M, 5 F, 20 jv.; Hradec Králové 1996: 2 F; Moravské Budějovice: 1 M, 2 F; Praha: 2 M; Radějov: 5 M, 6 F; Senica: 8 M, 8 F, 6 jv.; Skalica: 5 M, 3 F; Strážnice: 9 M, 5 F; Veselí nad Moravou: 11 M, 14 F; Věž: 1 F; Vrbovce: 1 M, 7 F, 14 jv..

Phalangium opilio Linné, 1761: Dačice: 4 M, 2 jv.; Chrudim: 3 M, 4 F, 1 jv.; Hradec Králové 1986: 25 M, 10 F, 25 jv.; Hradec Králové 1996: 1 M, 1 F, 2 jv.; Moravské Budějovice: 3 M, 1 F, 3 jv.; Pec pod Sněžkou: 1 F; Praha: 1 M, 1 jv.; Radějov: 1 M; Senica: 42 M, 18 F, 3 jv.; Skalica: 1 M, 1 jv.; Strážnice: 23 M, 17 F, 3 jv.; Veselí nad Moravou: 12 M, 5 F; Věž: 1 M, 2 F, 1 jv.

LITERATURA

- BEZDĚČKA P. & ROZKOŠNÝ R. 1995: Opilionida. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.): Terrestrial invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO. I. - Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biol. 92: 55-58.
- BLISS P. 1990: Zur verbreitung von *Opilio canestrinii* (Thorell) in der Deutschen Demokratischen Republik (Arachnida: Opiliones, Phalangidae). - Acta Zool. Fennica, 190: 41-44.
- BUCHAR J. 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. Věstn. čs. společ. zool., 46: 317-318.
- ENGHOFF H. 1987: [*Opilio canestrinii* (Thorell, 1876) - a newly immigrated Danish harvestman (Opiliones)]. - Ent. Meddr., 55: 39-42. [in Danish]
- ENGHOFF H. 1988: [Operation *Opilio* 1987 - an investigation of harvestmen on walls, fences and similar habitats in Denmark]. - Ent. Meddr., 56: 65-72. [in Danish]
- GRUBER J. 1984: Über *Opilio canestrinii* (Thorell) und *Opilio transversalis* Roewer (Arachnida: Opiliones, Phalangidae). - Ann. naturhist. Mus. Wien, 86B: 251-273.
- GRUBER J. 1988: Neunachweise und Ergänzungen zur Verbreitung von *Opilio canestrinii* (Thorell) und *Opilio transversalis* Roewer. - Ann. Naturhist. Mus. Wien, 90B: 361-365.
- KLÍMEŠ L. 1995: Nový přírůstek do fauny sekačů Čech. - Živa, 43: 76-77.
- KLÍMEŠ L. 1997: Harvestman (Phalangida) assemblages in the Czech Republic. - Acta Soc. Zool. Bohem., 61: 297-309.
- KLÍMEŠ L. 2000: Checklist of harvestmen (Opiliones) of Czechia and Slovakia. - Proc. 18th European Colloquium of Arachnology. v tisku.
- KLÍMEŠ L. & ROUŠAR A. 1998: Remarkable harvestmen from the Czech Republic. - Arachnol. Mitt., 16: 33-39.
- MALTEN A. 1991: Über *Opilio canestrinii*. - Arachnol. Mitt., 1: 81-88.
- MARTENS J. 1978: Spinnentiere, Arachnida: Weberknechte, Opiliones. 464 pp. In: Die Tierwelt Deutschlands. Vol. 64, Jena: Gustav Fischer Verlag.
- PRUNER L. & MIKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. - Klapalekiana, 32 (Suppl.): 1-175.
- ROUŠAR A. 1998: Sekáč *Nelima semproni* (Szalay, 1951) - nový druh pro faunu České republiky. - Acta Univ. Purkynianae 5, Biologica, 2: 53-56.
- ŠILHAVÝ V. 1971: Prvá naleziště sekače *Nelima semproni* Szalay v Československu. - Sbor. Přírodověd. Kl. Západomor. Muz. v Třebíči, 8: 107-110.
- WEELE R. VAN DER 1993: *Opilio canestrinii* nieuw voor de Nederlandse fauna (Opilionida: Phalangidae). - Entomologische Berichten, Amsterdam, 53(6): 91.

